

Internet jako veřejný prostor

jeho bezpečnost / volnost

Internet jako místo uměleckého vyjádření

Jak je dnes již více než známo, když se poprvé v roce 1969 spustil Kalifornský ARPANET, nikdo netušil, že již několik desetiletí nato bude celosvětová populace užívat tento systém jako hlavní prostředek ke komunikaci, zaměstnání a dokonce mnohdy i k zajišťování základních životních potřeb. Dnes jej již vnímáme jako naprostou samozřejmost a přesunuli jsme na něj velkou část svého života, včetně umění. V této práci bych chtěl pojednat jednak o tom, co tento trend konkrétně způsobil v této oblasti, ale hlavně o celkových podmínkách na internetu panujících, hlavně z hlediska dohledu, kontroly a chování uživatelů. Na základě těchto podkladů rozvedu svůj náhled na dnešní změnu vnímání uměleckého artefaktu, posun tohoto pohledu pomocí webu.

Internet, od svých počátků konstruovaný jako médium komunikační je dnes nucen plnit mnoho nových funkcí, kromě své původní například převody peněz nebo důvěrných informací, stává se čím dál více prodejním kanálem, než tím komunikačním a web samotný, nebo stránky na něm zobrazené neustále více zaplňuje reklama, komercializace. Vzhledem k jeho začlenění do společnosti je to postup zcela logický, ale přináší s sebou mnoho nečekaných aspektů, právě díky jeho naprosto odlišné formě, než na jakou jsme dodnes byli zvyklí. Odhmotnění informace, její naprostá syntetizace, kterou jsme neznali plně ani z televize nebo rádia je teď virtuálním zobrazením věcí skutečných, obchodních artiklů. Spolu s přesunem těchto komodit do internetové sítě se již dlouhou dobu buduje i složitý systém jejich zabezpečení, sledování toků informací. Moderní společnost navíc nedokáže stejně dynamicky, jako se vyvíjí internet, vytvářet instituce pro jeho zakotvení do obecného i formálního práva, celý náš dosavadní vývoj jsme neměli přístupný prostředek tak volné komunikace a přenosu jakýchkoli informací, popřípadě peněz. Na jednu stranu se přístup instituce a jednotlivce k právům na internetu zásadně liší, na stranu druhou, je web z formálního hlediska místem přístupným zcela volně jakémukoli protiprávnímu jednání a jeho sankcionování je minimální.

Lze to nejlépe dokázat na dvou příkladech: dění ve světoznámé aplikaci Second Life a pohybu vlastnictví podléhajícího autorským právům (nejprůkazněji hudby). V případě prvním je net místem setkávání lidí, ovšem pod jeho svrchní slupkou se ukrývá složitá síť, skrze kterou denně putují několikamilionové finanční částky pouze na základě virtuální interakce uživatelů, vzniknul zde alternativní prostor, ve kterém mnozí podnikají podobně jako ve světě reálném, vložení peněz do tohoto systému pak vzniká potřeba institucionalizace podobné té reálné, jediný zákon který se však na podobné podnikání vztahuje, je ten o duševním vlastnictví, neboť přímo pro alternativní světy žádný zákon utvořen nebyl, vzniká pak problém jakéhokoli zabezpečení takového „osobního“ vlastnictví. Avatar pak také není vnímán jako reálná osoba a proto už jen z hlediska psychologického působí cokoli napácháno na takovém „člověku“ beztrně, jak nás za několik málo let stačily naučit například počítačové hry, nebo už jen samotná virtualita. V podobném prostředí pak mohou probíhat nejen předvolební agitace, nebo jakékoli jiné méně či více morální události (vzhledem k původnímu účelu média), stejně jako umělecké performance, všechny však nakonec upadají do banality, jednak vzhledem k nepřehlednosti prostředí, za druhé kvůli již zmiňované lhostejnosti k věcem virtuálním. Lhostejnost je pak klíčovým slovem i pro problém druhý, tedy ony pověstně hudební krádeže. Vyčíslit ušlé zisky vydavatelství na hudbě stažené z internetu je téměř nemožné, nemluvě o množství nelegálně staženého softwaru. Tyto krádeže jsou více méně obecně známy a tolerovány, tresty jsou z takových deliktů vyvozeny pouze v extrémních případech, kdy už jde spíše o překupnictví než o klasické sdílení. Vzhledem ke koncepci internetového protokolu, ve kterém vždy šlo pouze o rychlost datového přenosu, neexistuje v něm zakotven žádný konkrétní regulační prostředek. Médium, které je pak orientováno pouze tímto směrem a na které jsou uloženy prodejní komodity, se v podstatě stává volným prostorem pro rabování. Stažení placeného softwaru zdarma od neznámého poskytovatele je téměř stejný počin jako jeho krádež, neboť autor a obchodník strádají podobně jako v případě klasické krádeže. Způsob jakým je takový zločin proveden, však vzhledem ke své virtualitě nemá jediný atribut krádeže. Pro jeho způsobitele jde v podstatě jen o další běžnou činnost u počítače, která se nijak neliší od procházení webových stránek. Stejně jako veškerému jinému obsahu tohoto média je i cizí vlastnictví na internetu vnímáno jako volně dosažitelné bez jakékoli perzekuce. Už ale ani nejde o lhostejnost vůči zákonům, jen o nový směr média, jež se vyvinulo příliš rychle na to, aby se v něm ustálila jakákoli pravidla kromě neomezeného sdílení informací. Na jednu

stranu se tímto naplnil původní koncept internetu jako svobodného prostoru, na stranu druhou web dospěl ke zboření konceptu informace jako majetku; ta je totiž dnes vnímána jako všeobecně volně šiřitelná, což vede kromě svobody také k devalvaci takové informace. Ve společnosti založené na hodnotovém systému jakým je ten náš, je věc volně šiřitelná prakticky bezcenná, čímž se dostáváme k začarovanému kruhu lhostejnosti vůči informaci jako takové. Z tohoto pohledu je pak internet zcela prázdným prostorem, ve svých volně dostupných a nekontrolovaných krajinách přeplněn jen neužitečným odpadem.

S touto podobou komunikace se pak objevuje nový fenomén devalvace nejen informací poskytnutých, ale také těch „utajených“, osobních. (jak je totiž obecně známo, jakákoli omezení na webu jsou vždy prolomitelná) Člověk „žijící“ na síti (majitelé internetových bankovních kont, uživatelé sociálních sítí, etc.) o sobě poskytuje nespočet informací přístupných prakticky komukoli. Není tomu dávno, kdy byla dcera amerického politika (Mike Kernell) Sarah Palinová zsměšněna v tisku a s ní i její vysoce postavený otec. Šlo o pouhé nalezení kompromitujících fotografií a jejich uveřejnění. Nemluvě o mnoha dalších případech, kdy pomocí prozkoumávání osobních životů skrze nejjednodušší vyhledávače nepovolané osoby získávají hesla k soukromým účtům, člověk začleněný do sociálních sítí prozrazuje své soukromí potenciálně komukoliv, kdokoli by chtěl, má přístup k bezpočtu informací, které odkrývají uživatelovo soukromí, rodinný život apod., navíc není téměř možné informace na web jednou vložené stahovat, díky repostingu a v podstatě samovolnému šíření veškerých údajů vzniká jednak prostor na první pohled přehlacený zbytečnostmi, ve kterém se však skrývají citlivé údaje prakticky o každém uživateli. Kromě devalvace hodnoty informace jako takové pak tedy klesá i cena soukromí jednotlivce.

Kontrola internetu shora, tedy ze státních kruhů, nebo například kontrola zaměstnanců jejich zaměstnavatelem také není příliš účinná. Až na totalitní výjimky jako například Čína je zákonný dohled nad kyberprostorem prakticky nemožný. Jak již bylo řečeno, internet nebyl prvotně budován s myšlenkou dohledu, ale s vizí co nejvolnější komunikace. Absolutní dohled je mimo možnosti, i výpočetně velkých států a firem, zkušenosti uživatelé pak až na výjimky mohou podnikat prakticky cokoli, a pokud nejde o vyloženě globálně škodlivou činnost jako krádeže bankovních kont, nebo tvorba počítačových virů, málokdy bývají dostiženi a potrestáni, také z tohoto hlediska pak vychází pohled na net jako svobodné prostředí, kde je možno podnikat prakticky cokoli. V kombinaci s fenoménem zahlcenosti

zbytečnostmi, jako jsou různé osobní stránky, vzniká skrumáž, ve které se mohou pohybovat pouze ti nejobratnější, kteří dokáží nalézt opravdu podstatné informace. Již není podstatné, zdali uživatel ví, co chce vyhledat, ale musí také vědět jakým způsobem, pokud chce vůbec přehlédnout tu neuvěřitelnou skrumáž nepodstatností.

Člověk se nakonec pohybuje prostorem, který mu poskytuje neuvěřitelné možnosti vyjádření, ale minimálně relevantní odezvu, stejně tak i s jakýmkoli vyjádřením uměleckým, umístěným na přeplácanou vývěsku čehokoliv. V souvislosti s tímto pak přichází ke slovu teorie umění konce dvacátého století, kdy obecná medializace zcela změnila celkové vnímání jak uměleckého artefaktu, tak i umělce.

Již Debord a Benjamin předpověděli ve svých pracech další vývoj více než dobře, to co televize a rádio začaly, internet a digitální média vůbec, pouze dokončila. Elektřina se z uměleckého prostředku stává spolu s počítači devalvátorem dosavadních hodnot, novým posunem ve vnímání okolního světa. Jako tomu vylo vždy, jakýkoli vývoj, i částečně recesivní bývá nakonec ku prospěchu celku, jenomže při radikalitě této změny se situace zvrátila až příliš. Stejně jako vnímal Benjamin ztrátu identity herce za kamerou, mohli bychom sledovat i u umělce za digitální bariérou. V prostředí internetu se jakékoli dílo stává automaticky otevřeným, boří se prostor pro interakci, smrsknut na pouhý interface, který je nakonec velice málo ovlivnitelný. Přístup k takovému dílu je pak degradován právě jeho digitálními atributy, tedy snadnou dosažitelností a změnitelností, klesá na úroveň každodenní internetové nepodstatnosti. Zde lze najít pojitko s Baumanovým Liquid Art, internet totiž poskytuje množství informací neustále se měnících, až ze samé překotnosti produkce nevystupuje ani tak pohled na současný trend, ale na jeho opak, namísto předkládání správného, upozornění na chybné, místo vzoru varování. S nekonečnou kopírovatelností jsme pak zaplaveni úmyslným plagiátem v obrovském množství. Otevřenost, kopírovatelnost a nahraditelnost se pak stávají zásadními utěšiteli poptávky. V podobném prostředí jakýkoli projev jedinečnosti, nebo kreativního ducha upadá už jen pro nezáměr o něj samý, a vzhledem k rozředění díla jeho nahraditelností i o dílo samotné. Postprodukce a Liquid Art se díky digitalizaci směřují přístup popírající jakékoli předešlé funkce umění a vytvářejí zcela nový celek, kde autor je neschopen uhájit svou vlastní práci. Pryč jsou doby, kdy dílo nedotknutelně umístěno v galerii bylo zasažitelné výhradně odbornou kritikou, dnes může

každý uživatel počítače s dostatkem schopností editovat číkolí práci založenou na binárním kódu.

Dílo je tedy vytrženo z diskursu tradice, autorství, kritiky, ponecháno napospas veřejnosti, která jej deformuje dle svého masového uvažování, tedy proti všem dosavadním pravidlům. A jak popisoval již zmiňovaný Baumann, jde spíše o přístup plynule zavrhuující, než obdivný nebo progresivní.

Zde se přímo nabízí spojitost, která by se zpočátku mohla zdát jako příliš banální, ale pojítek se v ní objevuje až mnoho, spojitost s Africkou kulturou fetiše. V tamních minimálně civilizovaných uskupeních koncepce umění z našeho pohledu neexistuje, jedná se zde pouze o kultovní předměty vybrané například jako obětiny. Vždy je nalezen, nebo vyroben předmět, který nejlépe splňuje daný účel, po jeho použití, nebo zkrátka je-li nalezen nějaký příhodnější, ihned nahrazuje fetiš předchozí. Momentálnímu objektu je přisuzována určitá kultovní hodnota, ale k objektům minulým už tak není přihlíženo ani zčásti, jsou zkrátka zapomenuty. Africký křovák má k dispozici stejně nezajímavou pouštinu, nekonečně plnou různých potenciálních kultovních předmětů, jako moderní člověk internet. Jakýkoli objekt v ní nalezený je použit a zahozen, orientace výběru není historická, ale směřuje k momentu, aktuálnímu okamžiku potřeby, nevytváří trvalou hodnotu, ale jen nekonečně trvajícím přítomností objektu proměnlivé formy a pouze kultovního obsahu.

Internet, jakožto prozatímní vrchol technologického vývoje, potažmo elektřiny, lze tedy vnímat jako veliký krok kupředu ve všech oblastech lidské existence, co se ale produkce a šíření informací a hlavně umění jako takového týče, jedná se z mého hlediska spíše o vážný krok zpět, hlavně v oné oblasti lidského duševního pokroku, ač to na první pohled nemusí být zjevné.

Hegel ve své době pojímá Afriku jako dějinný horizont civilizace, kulturně mrtvou zemi o níž se z hledisek intelektuálních ani netřeba zabývat; což v jistém smyslu platí dodnes. Spojitost moderního digitálního uchopování objektů právě se zvyky těchto barbarských národů je proto více než odstrašující a zůstává velikým paradoxem, že právě stěhováním do globální vesnice digitality jsme se uchýlili k takovému převrácení hodnot.

Použitá literatura:

Bauman Zygmunt, Liquid Arts, <http://tcs.sagepub.com/cgi/content/abstract/24/1/117>

Bourriaud Nicolas, Postprodukce, TRANZIT, Praha 2004

Debord Guy, Společnost spektaklu, INTU, 2007

Benjamin Walter, Umělecké dílo ve věku své technické reprodukovatelnosti, (univerzitní PDF)

Schmitt Bertrand – Abstrakce Pozitivního aneb fetišismus rozumu, in Analogon 54, SDRUŽENÍ ANALOGONU, Praha 2008